Tillväxt- och regionplaneförvaltningen

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-01-09

TRN 2019-0214

Handläggare:
Ulrika Palm

Tillväxt- och
regionplanenämnden

Yttrande över motion 2019:55 av Stellan Hamrin (V) om havsnivån

Ärendebeskrivning

Tillväxt och regionplanenämnden har beretts möjlighet att yttra sig över motion 2019:55 av Stellan Hamrin (V) om havsnivån till regionstyrelsen. Yttrande ska ha inkommit till regionstyrelsen senast 2020-02-28.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteutlåtande, 2020-01-09
Förslag till yttrande, 2020-01-15
Motion 2019:55 av Stellan Hamrin (V) om havsnivån, 2019-10-15.

Förslag till beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden föreslås besluta följande:

Yttrande över Motion 2019:55 av Stellan Hamrin (V) om havsnivån, TRN 2019–0214, godkänns och överlämnas till regionstyrelsen.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning

Med anledning av att IPCC har publicerat nya vetenskapliga rön där riskerna för globala havsnivåhöjningar beskrivs som större och allvarligare än vad som tidigare har lagts fram har en motion inkommit som föreslår att regionfullmäktige ska uppvakta regeringen och föreslå åtgärder för att utreda riskerna för Mälaren som dricksvattentäkt.

Förvaltningen anser att Mälaren som dricksvattentäkt är av avgörande betydelse för Stockholmsregionen. Region Stockholm har en viktig roll som en part i samverkan kring Mälarens funktion som dricksvattentäkt, och förvaltningen menar att det är angeläget att länsstyrelserna runt Mälaren får svar från regeringen på den förfrågan som har lämnats om behovet av en större utredning som tar hänsyn till både Mälaren som dricksvattentäkt och andra intressen kring sjön. Däremot anser inte förvaltningen att det är Region Stockholm som ska uppvakta regeringen i frågor där det redan finns andra parter som har ett utpekat ansvar. Region Stockholm diskuterar frågan om utredning av Mälarens framtid i de nätverk och samverkansforum som förvaltningen redan deltar i.

Bakgrund

Stellan Hamrin (V) har inkommit med en motion om havsnivån. Motionen beskriver kortfattat detta:

- I den senaste rapporten från IPCC om havet och kryosfären i ett förändrat klimat finns ökad kunskap om havsnivåernas höjning till följd av globala klimatförändringar, och den vetenskapliga grunden utvecklas hela tiden. Den sammanställda vetenskapliga bilden är att polarisarna och glaciärer smälter snabbare än vad som tidigare har bedömts, vilket riskerar att leda till en snabbare höjning av havsnivån globalt.
- SMHI:s rekommendationer baseras på äldre vetenskap och har inte tagit höjd för de senaste internationella bedömningarna.
- Mälaren som dricksvattentäkt kan vara hotad om havsnivåerna skulle stiga med mer än vad den nya konstruktionen av Slussen tar höjd för eftersom havsvatten riskerar att komma in och blandas med sötvattnet.
- Om Stockholmsregionen ska använda andra dricksvattentäkter behöver en planering för det inledas i god tid.
- Länsstyrelsen har tidigare begärt att regeringen vidtar lämpliga åtgärder men ingenting har hänt.

Motionen föreslår att regionfullmäktige utifrån sitt uppdrag vad gäller fysisk planering ska besluta att snarast möjligt, och tillsammans med berörda länsstyrelser och kommuner, uppvakta regeringen och begära att:

- en kvantitativ riskanalys omedelbart utförs vad gäller havsnivåns inverkan på Mälaren och dess vattenförsörjning
- eventuella konsekvenser av detta för det pågående arbetet med nya Slussen utreds
- en långsiktig plan upprättas för hela Mälarregionens framtida vattenförsörjning med full hänsyn till den stigande havsnivån.

Överväganden
Tillväxt- och regionplaneförvaltningen menar att motionen lyfter en aktuell och viktig fråga. IPCC:s specialrapport *Havet och kryosfären i ett förändrat klimat* publicerades i september 2019, och klargör, som motionen beskriver, att förändringarna i hav, glaciärer, permafrost och havsisar går snabbare och har allvarligare konsekvenser än vad som tidigare har beskrivits. Vetenskap utvecklas per definition kontinuerligt vartefter kunskap byggs upp och consensus uppstår kring de rön som läggs fram. När det gäller klimatförändringarna blir beläggen allt mer tydliga i att människans påverkan, genom framför allt utsläpp från förbränning av fossila bränslen och markanvändning, påverkar jordens land- och vattenområden på ett mycket negativt sätt. Det finns därför starka skäl till att intensifiera arbetet med att minska fossila utsläpp, samtidigt som samhället i än högre grad behöver ta höjd för hur ofrånkomliga klimatförändringar kommer att påverka viktiga samhällsfunktioner.

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och den regionala vattenförsörjningen är en central fråga för Stockholmsregionens invånare och aktörer. Förvaltningen håller med om att Mälaren som primär dricksvattentäkt är viktig för regionen. Vattenkvaliteten i Mälaren hotas av många aktiviteter; utsläpp från fartyg, markavrinning vid stora vattenflöden, exploatering vid stränder med mera, och på längre sikt hotas Mälaren även av ökad saltvatteninträngning till följd av stigande havsnivåer. För att bevara Mälaren som sötvattensjö kan framöver stora åtgärder komma att krävas.

Det finns utpekat myndighetsansvar för att bevaka riskerna av ett förändrat klimat. SMHI är Sveriges expertmyndighet inom bland annat klimatologi och är Sveriges nationella kontaktpunkt för IPCC. Knutet till SMHI finns också det nationella expertrådet för klimatanpassning som är tillsatt av regeringen och som vart femte år ska ta fram en rapport som underlag för den nationella klimatanpassningsstrategin. Den första rapporten ska lämnas till regeringen senast den 31 december 2021. Förvaltningen anser inte att det åligger Region Stockholm att uppvakta regeringen om att en kvantitativ riskanalys vad gäller havsnivåns inverkan på Mälaren och dess vattenförsörjning omedelbart behöver göras. Region Stockholm har däremot en viktig roll i att inom de regionala vattensamarbeten som finns,

bevaka och följa utvecklingen av Mälaren utifrån dess roll som dricksvattentäkt, liksom att följa det nationella klimatanpassningsarbetet.

Ansvaret för bygget av nya Slussen ligger hos Stockholms stad. Nya Slussen byggs för att hålla i ungefär 100 år och anpassas för att klara översvämningsriskerna i Stockholm och i Mälardalen och klara den havsnivåhöjning som är sannolik under sin livstid. Det är en uttalad strategi att inte anpassa Slussen till nivåer långt över den sannolika havsnivåhöjningen eftersom det skulle påverka stadsbilden och kulturmiljön negativt, inte minst den kulturhistoriskt känsliga miljön i Gamla stan. Projektet tar höjd för en höjning av havets nivå med cirka 1 m på global nivå, vilket med landhöjningen inräknad innebär en havsnivå som är cirka 0,5 m högre än idag i Stockholmsområdet. Planeringen har skett i nära samarbete med SMHI. Förvaltningen anser inte att det åligger Region Stockholm att uppvakta regeringen om att utreda eventuella risker och konsekvenser för det pågående arbetet med nya Slussen.

En regional vattenförsörjningsplan[1] har nyligen tagits fram i samverkan mellan Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och Storsthlm. Den belyser vikten av att stärka och prioritera de viktigaste dricksvattenresurserna i Stockholms län och ska ligga till grund för Länsstyrelsen Stockholms arbete med att förnya föreskrifter, inrätta nya vattenskyddsområden samt tillsyn av befintliga vattenskyddsområden. Planens åtgärder ska följas upp varje år, och planen i sin helhet ska följas upp vart fjärde år. Inom regionen pågår också flera olika samarbeten som fokuserar på dricksvattenfrågor. VAS-rådet är ett samarbetsforum för strategiska vatten- och avloppsfrågor där Storsthlm, Länsstyrelsen Stockholm och Region Stockholm samt länets kommuner och VA-organisationer samverkar. I den regionala vattenförsörjningsplanen beskrivs att det saknas en utredning av Mälarens användning som dricksvattentäkt på lång sikt, och att länsstyrelserna runt Mälaren tidigare har efterfrågat en större utredning som tar hänsyn till både Mälaren som dricksvattentäkt och andra intressen kring sjön. Vattenförsörjningsplanen beskriver också att en länsövergripande samverkan runt Mälaren är nödvändig för att upprätthålla en god vattenkvalitet i sjön. Förvaltningen anser att det är angeläget att länsstyrelserna får svar av regeringen i denna fråga och diskuterar frågan om hur och om länsstyrelserna runt Mälaren återigen ska uppvakta regeringen om en länsövergripande mälarutredning med Länsstyrelsen Stockholm och Storsthlm inom pågående samverkansformer.

[1] Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län, rapport 2018:24, Länsstyrelsen Stockholm.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet
Beslutet bedöms inte innebära några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Miljökonsekvenser av beslutet
I enlighet med Region Stockholms miljöpolitiska program, Miljöprogram 2017–2021 har hänsyn till miljön beaktats och det bedöms att en särskild miljökonsekvensbedömning i detta ärende inte är relevant.

Inger Starheim Lagerquist
TF förvaltningschef

Ulrika Palm
Regionplanerare

Tillväxt- och regionplanenämnden

FÖRSLAG TILL YTTRANDE
2020-01-15

TRN 2019-0214

Regionledningskontoret
Registraturen
Box 22550
104 22 Stockholm

registrator,lsf@sll.se

Yttrande över motion 2019:55 av Stellan Hamrin (V) om havsnivån

Inledning

Stellan Hamrin (V) har inkommit med en motion (2019:55) till regionfullmäktige om havsnivån. Tillväxt- och regionplanenämnden har ombetts att yttra sig och överlämna sitt yttrande till regionledningskontoret för vidare hantering.

Förslag till svar på motionen

Utifrån Region Stockholm och andra myndigheters ansvarsområden, den kunskap som redan finns framtagen samt den samverkan som pågår i Stockholms län kring vattenförsörjning anser tillväxt- och regionplanenämnden att frågan om behov av att utreda Mälarens framtid som dricksvattentäkt istället hanteras i de samverkansforum som redan finns på plats för regionala vattenförsörjningsfrågor.

Det finns ett utpekat myndighetsansvar för att bevaka riskerna av ett förändrat klimat. Tillväxt- och regionplanenämnden anser inte att det åligger Region Stockholm att uppvakta regeringen om att en kvantitativ riskanalys vad gäller havsnivåns inverkan på Mälaren och dess vattenförsörjning omedelbart behöver göras. Region Stockholm har däremot en viktig roll att tillsammans med övriga samverkansparter, och inom de samarbetsorganisationer som finns, bevaka och följa utvecklingen av Mälaren utifrån dess roll som dricksvattentäkt, liksom av att följa det nationella klimatanpassningarbetet. Bland annat vill SKR att regeringen tar fram ett större underlag i frågan, något Region Stockholm ställer sig bakom.

Ansvaret för bygget av Nya Slussen ligger hos Stockholms stad. Nämnden anser inte att det åligger Region Stockholm att uppvakta regeringen om att utreda eventuella risker och konsekvenser för det pågående arbetet med Nya Slussen.

En regional vattenförsörjningsplan[1] har nyligen tagits fram i samverkan mellan Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och Storsthlm. I den beskrivs att det saknas en utredning av Mälarens användning som dricksvattentäkt på lång sikt, och att länsstyrelserna runt Mälaren tidigare har efterfrågat en större utredning som tar hänsyn till både Mälaren som dricksvattentäkt och andra intressen kring sjön. Nämnden anser att det är angeläget att länsstyrelserna får svar av regeringen, och diskuterar frågan om hur och om länsstyrelserna runt Mälaren återigen ska uppvakta regeringen om en övergripande mälarutredning med Länsstyrelsen Stockholm och Storsthlm inom ramen för pågående samverkansformer.

[1] Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län, rapport 2018:24, Länsstyrelsen Stockholm.

Region Stockholm

REMISS

2019-10-31 RS 2019-0997

Rotel I – Finans-, fastighets- och serviceroteln

Tillväxt- och regionplanenämnden
Trafiknämnden

Ärende:

Remiss – Motion 2019:55 av Stellan Hamrin (V) om havsnivån

Yttrande från berörd nämnd/styrelse senast: **2020-02-28**

Handläggare: **Tobias Sjö**

Yttranden skickas till regionledningskontorets registrator:

E-post: registrator.lsf@sll.se

Adress:
Regionledningskontoret
Registraturen
Box 22550
104 22 Stockholm

Internadress:
Regionledningskontoret, Registraturen, Landstingshuset

Ankom
Region Stockholm
2019 -10- 15
Dnr. RS 2019-0997
2019:55

Region Stockholm
2019-10-15

Motion av Stellan Hamrin (V) om havsnivån

I september 2019 kom IPCC med den senaste forsknings-rapporten om klimat-utvecklingen med betoning på vatten. Där konstaterade en enig forskar-kår att havet stiger snabbare än tidigare beräknat. Även om en heltäckande kvantitativ risk-analys fortfarande saknas framgår att det är 17 % risk att havet stiger mer > 1,1 m i globalt genomsnitt till år 2100.

Man konstaterar att det under de senaste åren framkommit starka tecken på att Väst-Antarktis rand-glaciärer kan kollapsa inom överskådlig framtid och att det skulle innebära att havet då kan stiga med 2,0 – 2,5 m till år 2100. Eftersom forskar-kåren inte är helt enig avstår man från att inkludera detta i sin bedömning. Det kan dock komma att ske i nästa rapport år 2022.
Man skriver uttryckligen (Kap. 4) att större infrastruktur-projekt, som inte gradvis kan anpassas till det stigande havet, ska räkna med en havsnivå år 2100 på + 2,0 m.

SMHI:s och därmed samhällets officiella bedömning är fortfarande att havsnivån runt Sverige år 2100 har stigit med högst 1,0 m med 100 % säkerhet. Länsstyrelsen har dock tagit höjd för en något högre nivå, men utan att låta detta korrigera bygget av Nya Slussen.

Havet stiger vid Sveriges kuster i takt med det globala medelvärdet, men hänsyn måste tas till den lokala landhöjningen. Den är i regionen konstant mellan 4 och 6 mm per år. Havsnivåhöjningen är idag runt 3,7 mm/år och exponentiellt ökande. Den beräknas år 2100 till 20 mm/år (ev. mer).

Havsnivåhöjningen kommer att kraftigt påverka all fysisk planering längs våra kuster och när havet stiget till Mälarens nivå (+ 0,67 m) också Mälaren. Detta kan i värsta fall ske runt 2050. Detta kommer att innebära nya, stora anpassnings-kostnader för privat-personer, industri och näringsliv, kommuner, Region och Stat.

Mälaren är Regionens enda stora råvattentäkt och planeras försörja 2,5 miljoner människor. Den kan p.g.a. Nya Slussen (klar 2025) i värsta fall slås ut redan runt 2050. En ev. ombyggnad av Slussen måste då påbörjas runt 2040. Den bästa – och sannolikt enda – möjliga vattentäkten är Vättern, där nu Örebro bestämt att ta sitt dricksvatten. Skånes vattenförsörjning sker med

vatten från sjön Bolmen i Småland. Det tog 25 år från det första politiska beslutet tills vattnet rann i kranarna.

Vätterns vatten är ur dricksvatten-synpunkt det bästa i landet och kan egentligen drickas utan rening, vilket dock inte är tillåtet för kommunala vatten-täkter. Vattnet hotas dock f.n. dels av flygvapnets begäran om kraftigt ökande skjutningar, dels av planerna på en av världens största gruvor för jordarts-metaller vid Gränna. Båda dessa aktiviteter sprider oavsett åtgärder bl.a. stora mängder mycket giftiga tungmetaller. Det är sannolikt att båda dessa hot kommer att avgöras på regeringsnivå.

Länsstyrelsen har enligt svar på en tidigare interpellation från mig begärt att Regeringen ska vidta lämpliga åtgärder, men inget har hänt.

Mot bakgrund av ovanstående föreslås Regionfullmäktige utifrån sitt uppdrag vad gäller fysisk planering besluta, att snarast möjligt och tillsammans med berörda Länsstyrelser och kommuner uppvakta regeringen och begära;

att en kvantitativ risk-analys omedelbart utförs vad gäller havsnivåns inverkan på Mälaren och dess vattenförsörjning

att eventuella konsekvenser av detta för det pågående arbetet med Nya Slussen utreds

att en långsiktig plan upprättas för hela Mälarregionens framtida vattenförsörjning med full hänsyn till den stigande havsnivån.

Stellan Hamrin

Stellan Hamrin (V)